

Soter M. V.

GAME AS A MEANS OF THE FORMATION OF READINESS TO INTERCULTURAL COMMUNICATION OF THE FUTURE MARINE MECHANICAL ENGINEERS

The main aspects of the formation of readiness to intercultural communication of future marine mechanical engineers by means of the game are described in the article. The essence of the concepts «game», «business game» and «role-playing game» are examined. The features of game in the process of intercultural communication training are highlighted.

It is noted that the gaming technology of foreign language teaching contribute to the creation of active, business and emotional atmosphere, consequently, they help students to develop: the ability to communicate effectively on the studied topics; the ability to rapidly find lexical units, terms and keys to solve problems; communication skills; discipline; a sense of self-confidence; the ability to express thoughts by means of foreign language.

As practice shows, role playing and business games help to solve successfully such important methodological and psychological challenges as: creation of the situation of real communication with verbal and non verbal behaviour of participants; creation of psychological readiness of students for speech activities, communication, including intercultural communication; a natural need for frequent repetition of linguistic material; creation of conditions for students' training with low and middle-level; training of students in a choice of the necessary speech option; the formation of proper communicative motivation.

Keywords: game, business game, role-playing game, intercultural communication.

Рецензент: Слюсаренко Н. В.

УДК 378.046

Худенко О. М.*

**СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА:
СТИЛЬОВИЙ АСПЕКТ**

У статті розглянуто проблему специфіки професійної діяльності вчителя гуманітарних дисциплін. Акцентовано на тому, що вчитель гуманітарного профілю – це майстер-комунікатор, який володіє вірцевим мовленням, знанням предмета викладання, засобами мови й літератури виховує в учнів загальнолюдські та національні ідеали, навчає сприймати й розуміти красу слова, художнього образу. Виявлено особливості професійної діяльності вчителів гуманітарних дисциплін, а саме: високу комунікативну взаємодію, мовно-мовленнєву майстерність, художньо-естетичну та полікультурну спрямованість навчального матеріалу.

Ключові слова: індивідуальний стиль професійної діяльності вчителя гуманітарних дисциплін, комунікативна взаємодія, мовно-мовленнєва майстерність, мотиваційні й ціннісні орієнтації.

За останні десятиліття в педагогічній науці з'явилися різні підходи до розуміння особистості вчителя як суб'єкта педагогічної діяльності – антропологічний, культурологічний, акмеологічний, що мають спрямувати вектор дослідницької роботи науковців саме на дослідження індивідуальності вчителя, розвиток його професійних якостей, прагнень до самоактуалізації та саморозвитку. Одним із предметів таких студій є індивідуальний стиль професійної діяльності (ІСПД) вчителя.

ІСПД – одна з найважливіших характеристик, якостей розвитку особистості, що виявляється в межах професійної діяльності. У кожного педагогічного працівника відповідно до його індивідуальнопсихологічних особливостей є певна система способів і прийомів діяльності, що сприяє ефективному виконанню поставлених завдань.

*© Худенко О. М.

Передусім учитель гуманітарного профілю – це майстер-комунікатор, який володіє вірцевим мовленням, знанням предмета викладання, засобами мови й літератури виховує в учнів загальнолюдські та національні ідеали, навчає сприймати й розуміти красу слова, художнього образу. Своєрідний комплекс способів і прийомів професійної діяльності в поєднанні з індивідуальнопсихічними особливостями особистості вчителя складають індивідуальний стиль його професійної діяльності, власний педагогічний почерк.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема розвитку індивідуального стилю професійної діяльності вчителя порівняно нова та малодосліджена у галузі педагогіки. До її розробки зверталися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: З. Вяткіна, С. Гончаренко, І. Зимня, І. Зязюн, Є. Ільїн, Є. Клімов, О. Лапіна, Л. Макарова, А. Маркова, Г. Мешко, А. Ніконова, Л. Подимова, Н. Приходько, В. Сластьонін, О. Чепкова та інші. В Україні дискурс індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вчителя, проблеми його формування, розвитку стали об'єктом дослідження у працях Л. Андрощук, І. Вохмяніної, А. Войтовича, Ж. Ковалів, І. Цар, О. Шпортун та інших. Проте до цього часу недостатньо дослідженим залишається питання специфіки фахової діяльності вчителя відповідно до профілю предметів, які він викладає.

Мета статті – визначити специфіку професійної діяльності вчителя-словесника в контексті стильового аспекту.

Викладання шкільного предмета потребує певної, властивої лише йому системи методів, прийомів роботи. Учитель навчає по-своєму, знаходячи неповторні шляхи узгодження специфіки навчальної дисципліни, методики її викладання, особливостей учнівського колективу, педагогічної ситуації та своєї індивідуальності. Як стверджує Ж. Ковалів, «індивідуальний стиль професійної діяльності формується згідно з певною спеціалізацією особистості, що накладає певний відбиток на реалізацію означеного процесу. Спеціалізація роботи впливає на створення своєрідної стійкої системи способів і прийомів діяльності, зумовленої певними особистісними якостями індивіда» [2, с. 32]. Тому варто, на нашу думку, розмежовувати ІСПД відповідно до певного фаху. До категорії педагогів гуманітарних дисциплін найчастіше зараховують учителів української мови і літератури, російської мови і світової літератури, іноземних мов.

Ж. Ковалів до специфіки діяльності вчителів-гуманітаріїв зараховує комунікативний бік діяльності, що характеризує їх як «мовленнєву особистість», широкий спектр поданої інформації, що є міжпредметною та вимагає високого рівня викладання, а також те, що гуманітарні дисципліни входять не лише в систему базової підготовки будь-якого фахівця, а й готують його до вирішення життєвих проблем (школяра у школі) та до професійної адаптації на сучасному ринку праці (студента у виші) [2 с. 38].

О. Заболотська, досліджуючи теоретико-методичні засади формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників у професійній підготовці, визначає індивідуальність майбутнього педагога-мовника як «особистість із вербальним типом інтелекту, розвиненим абстрактним мисленням, відчуттям мови, високою культурою професійного мовлення, мовленнєвими здібностями, лінгвістичною компетенцією та мовною свідомістю» [1, с. 15]. Наведене визначення не лише розкриває особистісні та професійно значущі якості вчителя іноземних мов, але й містить ознаки його професійної діяльності. На нашу думку, вирізняльною характеристикою професійного функціонування педагога-гуманітарія є висока комунікативна взаємодія, що представляє організацію міжособистісного спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу на засадах співробітництва, співтворчості.

Для цього педагогові потрібно вміти: оперативно й правильно орієнтуватися в постійно змінюваних умовах спілкування, знаходити відповідні комунікативні засоби, які відповідали б його індивідуальності, обставинам спілкування та індивідуальним особливостям учнів, постійно відчувати і підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні.

Учитель-гуманітарій, на відміну від інших педагогів-предметників, постійно взаємодіє з мовним матеріалом не лише під час навчальних занять, але й протягом підготовки до уроків. Комунікативний підхід у навчанні іноземної мови передбачає, що оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, письма, читання здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування.

Л. Струганець, досліджуючи культуру мови педагога, вважає, що філолог у школі має бути взірцем у користуванні невичерпними можливостями мови; словесник усім комплексом шкільної освіти має показати необхідність володіння мовою, за допомогою якого засвоюється література, культура, виховуються моральні й естетичні норми, формується національна свідомість індивіда [7, с. 69].

На нашу думку, учитель гуманітарного профілю – це майстер-комунікатор, який окрім лінгвістичних знань є гарним ритором, майстром живого слова, володіє взірцевим мовленням, тому наступною вирізняльною характеристикою професійної діяльності педагога гуманітарного профілю вважаємо мовно-мовленнєву майстерність. Вона відбивається в мовно-мовленнєвій компетентності вчителя, культурі мовлення, розвиненості комунікативних здібностей, володінні взірцевим монологічним і діалогічним мовленням.

Учитель-словесник має бути майстром і знавцем слова. Від нього учні мають змогу навчитися правильно говорити, доречно використовувати в мовленні ті чи інші засоби. Так, на уроках літератури школярі мають змогу почути художньо-виразне читання поетичного слова як від учителя, так і самі залучаються до такого виду роботи.

Мовлення вчителя-гуманітарія має вирізнятися лексичною чистотою, синонімічним багатством, відповідати нормам літературної мови, бути стилістично вишуканим і художньо виразним, містити ознаки національної самобутності (лексика, фразеологія) тієї країни, мова якої вивчається, виділятися логічністю побудови та викладу думок.

З позиції компетентнісного підходу професійна компетентність учителя-словесника, за О. Семеног, містить низку компетенцій, зокрема педагогічну, психологічну, лінгвістичну, мовну, мовленнєву, комунікативну, фольклорну, літературну, етнокультурознавчу, методичну, інформаційну, дослідницьку [4, с. 64]. Учитель гуманітарних дисциплін мусить не лише володіти ґрунтовними знаннями про мову як систему одиниць спілкування і правил їх функціонування (лінгвістична, мовна компетенція), але й досконало використовувати мову як засіб вираження думок і почуттів у різних ситуаціях (комунікативна компетенція). Слушною є думка Б. Степанишина про те, що словесник не лише викладач двох наук – лінгвістики і літературознавства; він за сутністю своєї професії ще й психолог і соціолог, краєзнавець і народознавець, майстер виразно-художнього читання [6, с. 11].

В. Сидоренко зазначає з цього приводу, що складовою структури педагогічної майстерності вчителя-словесника є акмелінгвістичний компонент. «Акмелінгвістичну майстерність учителя української мови і літератури розглянуто як досягнення вчителем-словесником акме-вершин у мовно-мовленнєвому розвитку, оптимально можливого метарівня в оволодінні мовою, формуванні й удосконаленні таких культуротворчих компонентів, як-от: емоційна культура, культура мислення (лінгводидактичне мислення), лінгвістична свідомість, мовно-мовленнєва компетентність, техніка мовлення, індивідуальний досконалий мовний стиль, творча комунікативно-мовленнєва активність, акмелінгвістична позиція, акмеетика, створення авторської системи діяльності» [5].

Б. Степанишин наголошує, що вчитель-словесник має відповідати певним вимогам: знати свій предмет досконало і викладати його захоплююче; засобами рідної мови і художнього слова виховувати в учнів загальнолюдські та національні ідеали; пов'язувати зміст літературної освіти учнів з сучасним життям; здійснювати розвивальне навчання, ранню професіоналізацію, плекати філологічні здібності учнів; керувати процесом

осмисленого сприйняття літературного твору, стимулювати відчуття краси, її оберігання; через систематичне проведення самостійної роботи формувати в учнів уміння у сфері гуманітарної освіти; усіляко заохочувати учнів до самоосвіти, самовиховання, до максимального духовного збагачення; засобами художнього слова розвивати усне й писемне мовлення учнів, культивувати у вихованців прагнення постійно покращувати й збагачувати словник своєї мови, її нормативність, правильну орфоепію і мелодійність; формувати національну свідомість; у змісті творів, що вивчаються текстуально, акцентувати високі постулати християнської добродітності [6, с. 9]. Такі знання та вміння є спорідненими, дотичними і для вчителів інших навчальних дисциплін, але різняться мірою вираженості. Звичайно, помічаючи помилки в мовленні учнів, учитель математики також намагається їх виправити, те саме стосується й заохочення до самоосвіти, духовного та інтелектуального розвитку вихованців.

Наступну специфічну ознаку професійної діяльності педагогів гуманітарного профілю формулюємо як її художньо-естетичну спрямованість. Викладання літератури (української, світової, літератур національних меншин) відзначається емоційною, художньо-естетичною наснаженістю. Так учні-читачі переймаються долею героїв творів, аналізують вчинки персонажів. «Учитель літератури має перевагу перед викладачами інших дисциплін, оскільки може відшукати емоційну доміную в самому матеріалі уроку, у письменницькому творі, який дає імпульс емоційній настроєності читачів» [3, с. 20]. Художньо-естетична спрямованість навчання мови (української, мов національних меншин, іноземних) спрямована на вироблення здатності отримувати естетичну насолоду від звучання усного мовлення, розуміння його неповторності, виразності. Художньо-естетична спрямованість художніх творів передбачає ціннісне ставлення до творів, що вивчаються, осмислення їх краси, довершеності, неповторності. Це вміння сприймати та розуміти красу художнього слова, образу, доносити її своїм учням. На думку В. Сидоренко, художньо-естетичний аспект професійної діяльності словесника «передбачає мистецтво як дієвий засіб різнобічного гармонійного розвитку особистості вчителя й учнів на основі формування естетичних потреб і духовно-світоглядних позицій, збагачення художньо-естетичного досвіду, забезпечення цілковитої художньо-естетичної самореалізації протягом усього життя» [5].

Ознакою професійної діяльності вчителів гуманітарного профілю вважаємо полікультурну спрямованість навчального матеріалу. Навчальний матеріал, що використовується на заняттях з гуманітарних предметів, порівняно з природничо-математичними дисциплінами насичений текстами, що висвітлюють звичаї, традиції народів, їх вірування. Під час вивчення предметів гуманітарного циклу поглиблюються знання учнів про полікультурність, культуру народів різних національностей, формуються толерантне ставлення до них, навички міжкультурного спілкування. Відтак це потребує полікультурної підготовки самого педагога.

Водночас заняття з мови, літератури мають потужний виховний потенціал, можливості для формування національної свідомості, почуття національної гідності, патріотизму, що у свою чергу є підґрунтям для розуміння школярами власної культурної ідентичності.

Отже, особливостями професійної діяльності вчителів гуманітарних дисциплін вважаємо високу комунікативну взаємодію, мовно-мовленнєву майстерність, художньо-естетичну та полікультурну спрямованість навчального матеріалу. Це у свою чергу зумовлює специфіку їхнього ІСПД, відмінності у структурі, педагогічних умовах формування та розвитку означеного поняття. Усвідомивши своєрідність своєї професійної діяльності, учитель має можливість зрозуміти особливості власного ІСПД, проаналізувати відповідність використовуваних методів, прийомів роботи своїм індивідуально-психічним, мотиваційним, ціннісним орієнтаціям, усвідомити той механізм, за рахунок якого педагог досягає бажаних результатів.

Таким чином, урахування специфіки професійної діяльності вчителя, його фахової приналежності є суттєвим, оскільки змінюється комплекс професійних вимог до особистості вчителя, його діяльності.

Категорію «індивідуальний стиль професійної діяльності вчителів гуманітарних дисциплін» у своїх дослідженнях розглядали Ж. Ковалів та І. Цар. Об'єктом їх наукового пошуку була професійна підготовка майбутніх фахівців. У їхніх інтерпретаціях ІСПД майбутнього учителя гуманітарного профілю сприймається як:

– «сукупність особистісних, професійних якостей та ключових компетенцій учителя гуманітарного профілю, методів, прийомів, засобів, технологій організації навчально-виховного процесу, що забезпечує ефективність і оптимальну реалізацію професійної діяльності» [8, с. 9];

– «певна сукупність способів і прийомів роботи, зумовлена особливостями його індивідуально-психологічних характеристик та фаховою специфікою діяльності» [2, с. 46].

Підсумовуючи вищенаведене, категорію ІСПД учителя гуманітарних дисциплін розуміємо як *інтегральне особистісне утворення, що становить відносно динамічну сукупність індивідуально своєрідних дій педагога, зумовлену індивідуально-психічними особливостями його особистості, фаховою специфікою діяльності та взаємодії з її суб'єктами.*

ІСПД вчителя-гуманітарія як інтегральне особистісне утворення формується та розвивається у процесі набуття людиною професійного досвіду. Таке утворення поєднує в собі як індивідуальні характеристики особистості вчителя, так і процесуальні характеристики його професійної діяльності. Сукупність своєрідних дій педагога пов'язана з тим, що вчитель використовує низку способів, прийомів виконання фахової діяльності, що детермінується індивідуальними характеристиками його особистості. У свою чергу така сукупність є відносно динамічною, оскільки, по-перше, вчитель використовує як освоєні давно способи та прийоми, так і засвоює нові, при цьому змінюються мета, умови професійної діяльності, по-друге, стиль може змінюватися: розвиватися, удосконалюватися, коригуватися.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку є виокремлення типології та структури індивідуального стилю професійної діяльності вчителя-гуманітарія.

Література:

1. Заболотська О. О. Теоретико-методичні засади формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників у професійній підготовці : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. О. Заболотська. – Одеса, 2007. – 40 с.
2. Ковалів Ж. В. Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ковалів Жанна Володимирівна. – Одеса, 2005. – 208 с.
3. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / О. М. Куцевол. – К., 2007. – 44 с.
4. Семенов О. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Семенов Олена Миколаївна. – К., 2005. – 476 с.
5. Сидоренко В. В. Складові педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в умовах післядипломної освіти [Електронний ресурс] / В. В. Сидоренко // Педагогічні науки. 4. Стратегічні напрями реформи системи освіти. – 2012. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/30_NNM_2012/Pedagogica/4_119557.doc.htm. – Загол. з екрану.
6. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі : методичний посібник для вчителя / Б. І. Степанишин. – К. : Проза, 1995. – 254 с.
7. Струганець Л. В. Теоретичні основи культури мови : навчальний посібник для студ. філол. фак-тів вузів України / Л. В. Струганець. – Тернопіль, 1997. – 96 с.
8. Цар І. О. Педагогічні технології формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вчителя гуманітарного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. О. Цар. – Тернопіль, 2011. – 20 с.

Худенко О. Н.

СПЕЦИФИКА ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА:
СТИЛЕВОЙ АСПЕКТ

В статті розглянуто проблему специфіки професійної діяльності учителя гуманітарних дисциплін. Акцентовано на тому, що учитель гуманітарного профіля – це майстер-комунікатор, володіючий зразковою мовою, знанням предмету викладання, засобами мови та літератури виховує в учнів загальнолюдські та національні ідеали, навчає сприймати та розуміти красу слова, мистецького образу. Виявлені особливості професійної діяльності учителів гуманітарних дисциплін, а саме: високе комунікативне взаємодіяння, мовне та мовне майстерство, мистецько-естетична та полікультурна спрямованість навчального матеріалу.

Ключові слова: індивідуальний стиль професійної діяльності учителя гуманітарних дисциплін, комунікативне взаємодіяння, мовне та мовне майстерство, мотиваційні та ціннісні орієнтації.

Khudenko O. M.

DISTINCTIVE FEATURES OF HUMANITIES TEACHERS' PROFESSIONAL ACTIVITIES:
THE CASE OF STYLE

The article deals with the problem of distinctive features of humanities teachers' professional activities. Particular (special) attention is paid to the personality of humanities teacher. He/She is a master-communicator who possesses exemplary speech, knowledge of the subject, by means of language and literature teaching tools educates students to universal and national ideals, teach to perceive and understand the beauty of word, artistic image.

The distinctive features of humanities teachers' professional activities are found out. They are high communicative interaction, language and speech skills, artistic and aesthetic orientation and multicultural educational material. This, in turn, determines the specificity of their individual style. Realizing the uniqueness of his/her own professional activities, the teacher has an ability to understand the features of his/her own style, to analyze compliance with the methods, techniques of his/her individual mental, motivational, values orientations, understand the mechanism by which teacher achieves the desired results. The category of individual style of Humanities teachers' professional activities is outlined as integral personal formation, which is a relatively dynamic set of individual original teacher acts caused by personal and mental characteristics of his personality, professional activity and specificity of the interaction of its subjects.

Keywords: individual style of Humanities teachers' professional activities, communicative interaction, language and speech skills, motivation and value orientation.

УДК 378.147:811

Цимбровська Х. І.*

**СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ
АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
В УСНОМУ СПІЛКУВАННІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-ПЕДІАТРІВ**

Статтю присвячено аналізу проблеми розроблення системи вправ і завдань для формування в майбутніх лікарів-педіатрів англomовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні. Визначено сутність понять «вправа» і «завдання». З'ясовано характерні ознаки системи вправ і завдань. Визначено цілі системи вправ та завдань для формування англomовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів. Обґрунтовано типи вправ і завдань відповідно до етапів формування англomовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів. Схарактеризовано запропоновану систему вправ і завдань

*© Цимбровська Х. І.